

Wanneer Timmannus Petri, van wie wij weten dat hij pastoor te Loppersum is geweest in 1558/68, een orgeltribune en ornamenten bestelt, dan is er al drie eeuwen lang sprake van Loppersum als kerkdorp. Ruim dertig jaar eerder, in 1529, is de zuidelijke zijbeuk van de kerk voltooid en het jaartal is in de bovendorpel van de toegangsdeur gebeiteld, samen met de symbolen van de patroonheiligen van de kerk Petrus en Paulus, nl. de sleutel van de hemelpoort en het zwaard dat een eind aan Paulus' leven heeft gemaakt. Timmannus Petri heeft het gebouw dus in de huidige gedaante gekend en, evenals wij, de geschiedenis ervan kunnen opmaken uit de muren. Bij de uitbreiding in de loop der eeuwen heeft men nl. gebruik gemaakt van wat er al stond. Zo is een gedeelte van de vroegere tufstenen kerk zichtbaar aan de noordzijde van het schip. In plaats van dit romaanse gebouw is in de 13e eeuw een kruiskerk gebouwd in romanogotiese stijl, wat duidelijk te zien is aan de versiering met nissen in de rest van de noordmuur en het dwarspand. In de 14e eeuw wordt de machtige toren, even breed als de kerk gebouwd. In de volgende eeuw wordt het rechtgesloten koor vervangen door het huidige met zijkapellen. Waarschijnlijk wat later wordt het schip verhoogd en voorzien van netgewelven. Wellicht komt bij dorpskerken nergens zo goed tot uitdrukking wat een lengtegericht interieur inhoudt, als bij dit gebouw. Alle aandacht richt zich als vanzelf op het feestelijke koor, een ruimte gevuld met licht, omsloten door de zachte kleuren van de schilderijen op de gewelven en het imitatiemetselwerk op pilaren en bogen. Volgens een ooggetuige heeft men in elk geval tot 1664 van deze 13e eeuwse pracht kunnen genieten. De witsellaag die het puriteinse protestantisme aanbracht, heeft bij de restauratie in 1959 haar geheimen weer prijs moeten geven.

In de noordkapel is, zoals te doen gebruikelijk, de aandacht geheel gevestigd op Maria. In de oostelijke travee de ontmoeting van haar ouders Joachim en Anna bij de gouden poort(oost), Maria's gang naar de tempel (zuid), haar ontmoeting met haar nicht Elisabeth (west) en de boodschap van de engel (noord). De westelijke travee toont ons de geboorte van Jesus (oost), de drie aanbeddende koningen (zuid), de voorstelling van het kind Jesus in de tempel (west) en Maria's tenhemelopneming (noord). Boven de ramen in het koor vlnr. paus Gregorius I en Hieronymus met een leeuw. Volgens de (abusievelijk aan hem toegeschreven) legende is de leeuw, door doornen aan de voorpoot gewond, door de heilige verzorgd en genezen, waarna het dier als trouwe huisgenoot bij hem blijft. Centraal de figuren van de naamheiligen Petrus en Paulus. Daarnaast Augustinus met als symbool het hart, waarvan hij eens schreef dat het was doorboord met de pijlen van Gods barmhartigheid, en tenslotte een fragmentarische afbeelding van Ambrosius. Boven Petrus en Paulus: Christus Salvator Mundi (Redder der Wereld).

Bij Hieronymus de leeuw en het rund als symbolen van Markus en Lukas; het mensenhoofd en de adelaar van Matteus en Johannes bij Augustinus afgebeeld.

De volgende travee toont een luitspelende engel; Maria met de eenhoorn, als symbool voor haar kuisheid; de ongelovigheid van Thomas en de gave van de Heilige Geest.

Op de middelste travee ziet men Christus als de Man van smarten en het Lam, met de tekst: Agnus Dei qui - Lam Gods (dat de zinden der wereld wegneemt), geflankeerd door een afbeelding van Gethsemane en de maaltijd van Christus met de Emmausgangers.

~~Het meest westelijke gewelf laat engelen zien die met bezuinen het laatste oordeel aankondigen.~~

Dit is afgebeeld op de noordwand. Op het gewelf verder nog een fragmentarische afbeelding van de wonderbare visvangst en de pelikaan die zich in de borst prikt om de jongen met eigen bloed te voeden als een zinnebeeld voor Christus. De sluitstenen in het dwarspand tonen de kruisiging (noord) en het Godslam (zuid), later geschilderd over het oorspronkelijk roodgesausde metselwerk. De andere sluitstenen zijn voorzien van wapens.

De sakristie aan de noordzijde van het koor vormt eigenlijk een geheel met de Mariakapel. Een in de noordmuur van het koor uitgespaarde trap geeft toegang tot de overwelfde, vriendelijk stille verdieping. Een sierlijk laatgoties natuurstenen hekwerk met eiken deuren (1564) scheidt koor en kapellen. Enige gildetekens in het schip en wijdingskruisjes in koor en dwarspand.

Een restant van het doksaal (tribune voor zangers tussen koor en schip) is nog zichtbaar op de westwand van het zuiderdwarspand. In de zuidbeuk veel oude zerken. De preekstoel is eind 17e eeuw.

Op de muur naast de galerij een engel met een bel die oudtijds was verbonden met het torenuurwerk. De galerij rust op aardig gesneden consoles, waarop weer sleutel en zwaard voorkomen, geflankeerd door de initialen van de eerdervermelde pastoor. De herenbank is 17e eeuw. In het gebouw zijn afbeeldingen aanwezig van de situatie voor de restauratie.

HET ORGEL: Belangrijk historisch orgel uit 1562. Bouwer onbekend, naar alle waarschijnlijkheid Andreas de Mare. Oorspronkelijk ook voorzien van vleugeldeuren. Restauratie in 1665 door Arp Schnitger. In 1735 werd het "manuaal" d.w.z. het hoofdklavier met bijbehorende windlade en pijpen, gemaakt door de bekende orgelmaker A.A.Hinsz te Groningen (12 stemmen), terwijl later in 1803 het rugpositief werd ontworpen door de orgelmaker Freytag (8 stemmen). In het front zijn de grote middentonen en de 2 middenbovenvelden geen sprekende pijpen meer. De oorzaak is hierin gelegen dat men in 1735 gebruik heeft gemaakt van de bestaande orgelkast en de middentoren met de oude pijpen uit 1562 heeft laten staan. In 1912 en 1931 kleine restauraties door de orgelbouwers Doornbos te Groningen. In 1964 vond na de kerkrestauratie een totale reconstructie plaats, waarvan kas, orgeltribune en vele versierselen nog uit 1562 dateren. Deze restauratie werd uitgevoerd door de firma v.Vulpen te Utrecht.

Literatuur: Kunstreisboek voor Nederland, Amsterdam 1965

R.Meischke, Het kleurenschema van de middeleeuwse kerkinterieurs van Groningen, in: Bulletin Kon.Ned. Oudheidkundige Bond 65 Leiden 1966.

C.H.Peeters, Oud Groningen Stad en Lande, Groningen 1921.

R.Steenama, Langa de oude Groninger Kerken, Baarn 1970; Vroomheid in hout en steen, Baarn.

J.J.M.Timmers, Symboliek en Iconografie der christelijke kunst, Roermond-Maastricht 1947.